

Секція економічних наук

УДК 339:330.322

*І.Б. Чичкало-Кондрацька, д.е.н., доцент
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЇЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Розглянуто тенденції та проблеми в сфері іноземного інвестування в Україну, узагальнено фактори, що впливають на його розвиток. Окреслено основні стратегічні пріоритети й напрями вдосконалення міжнародної інвестиційної діяльності України та її регіонів з метою сприяння інноваційному розвитку вітчизняної економіки.

Ключові слова: іноземні інвестиції, стратегічні пріоритети, міжнародна інвестиційна діяльність, інноваційний розвиток.

*И.Б. Чичкало-Кондрацкая, д.э.н., доцент
Полтавский национальный технический университет
имени Юрия Кондратюка*

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ПРИОРИТЕТЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОНОМИКУ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ЕЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Рассмотрены тенденции и проблемы в сфере иностранного инвестирования в Украину, обобщены факторы, влияющие на его развитие. Очерчены основные стратегические приоритеты и направления усовершенствования международной инвестиционной деятельности Украины и ее регионов с целью содействия инновационному развитию отечественной экономики.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, стратегические приоритеты, международная инвестиционная деятельность, инновационное развитие.

*I.B. Chychkalo-Kondratska, Doctor of economics, Docent
Poltava National Technical Yuri Kondratiuk University*

STRATEGIC PRIORITIES OF FOREIGN INVESTMENT ATTRACTING IN UKRAINE'S ECONOMY IN THE CONTEXT OF ITS INNOVATION DEVELOPMENT

The tendencies and problems in the sphere of foreign investment in Ukraine have been considered, the factors that influence its development have been summarized. The basic strategic priorities and the directions for improvement of international investment activity in

Ukraine and its regions have been defined in order to promote an innovative development of the national economy.

Keywords: *foreign investment, strategic priorities, international investment activity, innovation development.*

Вступ. У сучасних умовах активізація іноземних інвестицій є важливою умовою продовження соціально-економічних перетворень в Україні. Світовий досвід показує, що, акумулюючи підприємницький, державний та змішаний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій і менеджменту, іноземні інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, а й активізують інші факторні ринки та ринки товарів і послуг. Крім того, іноземні інвестиції сприяють заходам щодо макроекономічної стабілізації та активізації інноваційної діяльності в країні.

Іноземне інвестування посідає особливе місце в структурі зовнішньоекономічних пріоритетів розвитку української економіки. Потреба України в іноземних інвестиціях зумовлена трьома головними причинами: надзвичайно низькою інвестиційною активністю власних товаровиробників і підприємств; гострою необхідністю технічної та технологічної модернізації як самого виробництва, так і всієї ринкової та соціальної інфраструктури шляхом імпорту сучасних технологій, машин і устаткування; доцільністю впровадження в усі сфери господарського життя нових методів менеджменту і маркетингу.

Сьогодні Україна є активним учасником міжнародної інвестиційної діяльності. Важливу роль у забезпеченні стабільного інноваційного розвитку економіки держави відіграє позитивна динаміка іноземних інвестицій. Так, у 2012 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 6013,1 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). З країн ЄС внесено 42979,3 млн. дол. США інвестицій (78,9% загального обсягу акціонерного капіталу), із країн СНД – 4269,0 млн. дол. США (7,8%), з інших країн світу – 7214,1 млн. дол. США (13,3%) [1].

У 2012 р. інвестиції в Україну надійшли зі 130 країн світу, але 82,4% від обсягу інвестицій припадає на 10 країн (Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Велика Британія, Віргінські Острови, Франція, Швеція та Швейцарія). Варто відмітити, що низький рівень диверсифікації джерел залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) за країнами-інвесторами може спричинити підвищення ризику залежності економіки України від політики декількох країн – основних інвесторів.

Протягом останніх років обсяг ПІІ в Україну в розрахунку на душу населення залишається на досить низькому рівні – близько 1000 дол. США, тоді як у Чехії – 7418 дол. США, Болгарії – 6226 дол. США, Казахстані – 3706 дол. США, Польщі – 3155 дол. США, Румунії – 2350 дол. США [2].

Варто відмітити, що останнім часом спостерігається непропорційний розподіл обсягів залучення інвестицій у регіони України. До дев'яти регіонів (Дніпропетровської, Донецької, Харківської, Київської, Львівської, Одеської, Запорізької областей, АР Крим та до м. Київ) надходить близько 88% усіх залучених ПІІ. Це саме ті регіони, які на сьогодні є найбільш привабливими для іноземних інвесторів. Таке спрямування прямих іноземних інвестицій у регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів та призводить до подальшого збільшення розриву в їх розвитку.

Аналізуючи ПІІ за видами діяльності, слід зазначити, що інвестиції спрямовуються в уже розвинені сфери економічної діяльності. Так, на підприємствах промисловості зосереджено 17166,7 млн. дол. США ПІІ, що становить 31,5% їх загального обсягу, у т.ч. на підприємствах переробної промисловості – 14078,7 млн. дол. США (82% іноземних інвестицій, вкладених у промисловість), добувної – 1548,4 млн. дол. США (відповідно 9%), у виробництво та розподілення електроенергії, газу й води – 1539,7 млн. дол. США (9%). Найбільше вкладено у підприємства металургійного виробництва, виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, хімічної та нафтохімічної промисловості. Водночас для іноземних інвесторів привабливішими є види діяльності з вищим рівнем рентабельності. Так, за 2012 р. у фінансових установах акумульовано 16105,6 млн. дол. США (29,6% загального обсягу) прямих інвестицій, в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, – 9058,5 млн. дол. США (16,6%), у підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку – 6003,0 млн. дол. США (11,0%) [1].

На нашу думку, одним із найважливіших завдань інноваційного розвитку економіки України є відновлення стратегічної ролі промисловості та підвищення конкурентоспроможності її підприємств. В умовах недостатності внутрішніх ресурсів комплексна модернізація промисловості України можлива лише за умов ефективного залучення іноземних інвестицій і технологій.

Динаміка іноземного інвестування в економіку України визначається насамперед такими факторами: внутрішньою політичною та макроекономічною стабільністю; характером і темпами здійснення ринкових реформ; стабільністю економічного законодавства; гарантіями недоторканності приватної власності та закордонних вкладень; сприятливими зовнішньоекономічними умовами, інтеграційними процесами тощо. Основу мотивації іноземного інвестора на розміщення капіталу за кордоном складають: порівняно нижчі витрати (вартість робочої сили, особливості податкової системи, субсидування, якість інфраструктури, в тому числі фінансового ринку); можливості збуту

продукції (характеристики місцевого ринку, зокрема потенціал його зростання, міжнародна відкритість країни).

За результатами опитування, проведеного фахівцями консорціуму Flemings/SARS серед інституційних, підприємницьких інвесторів та ТНК, які здійснили чи планують здійснювати інвестиції в Україну, мотив пошуку нових ринків є домінуючим стимулом для ПІ і набагато випереджає інші можливі мотиви, зокрема досягнення вищої ефективності та пошук додаткових ресурсів. Переважання в Україні інвестиційної діяльності, спрямованої на пошук ринків збуту, підтверджується й результатами досліджень Німецької консультативної групи.

Інвестори, які прагнуть вкласти свій капітал в українську економіку з метою здобуття конкурентних переваг у світовому вимірі, переважно зацікавлені в створенні сприятливих умов для розвитку національного товаровиробництва, оскільки їхні технологічні процеси, як правило, передбачатимуть тісну співпрацю з українськими підприємствами різних галузей економіки. У той же час реалізація їхньої продукції відбуватиметься здебільшого на світовому ринку, отже, українські підприємства навряд чи розглядатимуться цими інвесторами як конкурентні.

Узагальнюючи вищезазначене, можна виділити привабливі для інвесторів риси української економіки: дешева, але кваліфікована робоча сила; довгостроковий потенціал ринку; наявність багатих природних ресурсів; наближеність до ринку ЄС.

Ураховуючи інвестиційну привабливість економіки України та її регіонів, інвестиційна стратегія країни має враховувати наступне.

По-перше, надалі є підстави очікувати надходження досить значних зовнішніх інвестиційних ресурсів з приватних джерел. Також інвесторами можуть бути міжнародні фінансові організації та уряди розвинених держав, зокрема КНР, під гарантії уряду України.

По-друге, особливістю інвестиційної стратегії іноземних інвесторів буде пріоритет короткотермінової максимізації прибутків.

По-третє, зі вступом України до СОТ іноземні інвестори більш зацікавлені фінансувати в Україні високотехнологічне виробництво. У зв'язку із цим потрібно усвідомлювати існування загрози економічної та екологічної небезпеки в розвитку на території України екологічно шкідливих та низькотехнологічних виробництв. Уряд України постійно повинен шукати нові шляхи, способи і можливості регулювання іноземних інвестицій, приділяючи більше уваги соціальним, енергозберігаючим та екологічно орієнтованим інвестиційним проектам.

По-четверте, участь в інвестиційному процесі відомих компаній, найшвидше, зводиться до формування та реалізації стратегій роботи на перспективних ринках.

Дослідження показали, що види економічної діяльності в Україні можна поділити за рівнем інвестиційної привабливості таким чином:

1) пріоритетні за рівнем інвестиційної привабливості: металургія (кольорова і чорна); обслуговування населення; фінансова сфера; торгівля;

2) з достатньо високою інвестиційною привабливістю: нафтодобувна і газова промисловість; машинобудування і металообробка; цементна промисловість; виноробна промисловість;

3) із середньою інвестиційною привабливістю: хімічна і нафтохімічна промисловість; виробництво збірного залізобетону; вовняна промисловість; сільське господарство; виробництво плодоовочевих консервів; масложирова промисловість;

4) з досить низькою інвестиційною привабливістю: вугільна промисловість; електроенергетика.

Найперспективнішим стратегічним напрямом розвитку економіки України вважається технологічна модель, реалізована шляхом підтримки і стимулювання інноваційних «точок зростання». Проте сьогодні, на жаль, в Україні немає для цього фінансового «запасу міцності». З огляду на дефіцит фінансових ресурсів, а також тривалий термін окупності більшості інноваційних проектів, можна розглянути й інші пріоритетні напрями заохочення вкладання іноземних інвестицій:

1) у виробництво товарів народного споживання. Це, зокрема, дозволить завдяки швидкому обороту капіталу у відповідних галузях у короткий термін збільшити податкові надходження в бюджет і поступово створити матеріальну основу для подальшого фінансування структурної перебудови;

2) у розвиток економічної інфраструктури для забезпечення необхідних засад функціонування бізнесу, зокрема виробничої інфраструктури (дорожнє господарство, транспорт, зв'язок);

3) у фінансування енергозберігаючих технологій і наукомісткого машинобудування, зокрема аерокосмічної та ракетокосмічної галузей, де Україна має чимало досягнень світового рівня, військово-промислового комплексу;

4) у розвиток туризму, передусім створення відповідної сучасної інфраструктури.

Вибір наведених інвестиційних напрямів ґрунтується на тому, що поки інноваційні «точки зростання» не визначені, необхідно надати пріоритетне значення галузям, розвиток яких дозволить реалізовувати факторні переваги і використовувати високотехнологічну складову наявного виробничого потенціалу.

Виробництва, що не є пріоритетними і не пов'язані з пріоритетними технологічними ланцюжками, повинні функціонувати на загальних принципах, тобто, як правило, без особливої державної підтримки.

Потрібно переосмислити і роль держави в процесі забезпечення зміни технологічних укладів. З огляду на прогресуючу рецесію традиційного технологічного укладу, що супроводжується соціальними і фінансовими витратами, держава повинна зосередитися на забезпеченні його безболісного згортання з одночасною організацією фінансового забезпечення впровадження нових технологій. Державна підтримка нового технологічного укладу повинна обмежитися розвитком інфраструктури, організацією конкурентного середовища і найсприятливіших умов для приватного бізнесу, спрямованого на впровадження найбільш перспективних технологій.

У квітні 2011 р. за участі Президента України було розглянуто та прийнято інвестиційну реформу України. Основною метою цієї реформи є активне залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України, формування позитивного інвестиційного іміджу України у світі, а також позиціонування України як фінансового, політичного та бізнес-центру в Східній Європі. Уряд очікує, що реалізація інвестиційної реформи протягом наступних років повинна забезпечити збільшення обсягу інвестицій до 80 млрд. дол. США, поліпшити суверенні рейтинги України (Doing business Світового Банку до сотого місця; Global Competitiveness Report Світового Економічного Форуму до 50-го місця) та зменшити щорічний відтік ПІІ з 15 до 10%.

Ключове завдання нової інвестиційної політики полягає в тому, щоб адаптувати існуючу модель інвестування до сучасних умов, коли внутрішніх принципів самоорганізації ринкової економіки явно недостатньо для розв'язання проблем, що виникають. Для цього потрібні мобілізація позабюджетних джерел інвестиційного фінансування, за рахунок яких у розвинених країнах забезпечується основна частина капіталовкладень у національне господарство; удосконалення бюджетної інвестиційної політики.

Подальший розвиток економіки України потребує розроблення виваженої стратегії залучення інвестицій. Вона має бути спрямована на залучення довгострокових прямих іноземних та вітчизняних інвестицій у стратегічно важливі галузі економіки.

Література

1. *Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у 2012 році: статистичний збірник від 14.02.2013 р. № 03.5-27/217 [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України; ред. О. Г. Осауленко. – Режим доступу: <http://ukrstat.org>.*

2. *Концепція державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.*